

Veiledning om hold av UNDULAT

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Mattilsynet

Til deg som har eller vurderer å skaffe deg kjæledyr

Å ha kjæledyr medfører et stort ansvar. Et dyr er ikke en "bruk og kast"-vare, men et levende og følende individ. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige belastninger. Som dyreeier må du spørre deg selv: «Hva kan jeg gjøre for å tilfredsstille dyrets behov og gi det et godt liv?» Du må tenke nøye gjennom om et kjæledyr passer inn i hverdagen din.

Som dyreeier har du ansvar for:

Å skaffe deg kunnskap om dyrets behov

Kjæledyr har behov for å bli aktivisert og leve i et miljø som er tilpasset dyrearten. Hvordan dyrearten lever i naturen, gir en pekepinn om hvilke behov kjæledyret ditt har. Trenger det å være sammen med andre dyr av samme art, ha mulighet for å gjemme seg på et trygt sted eller stadig utforske nye miljøer? Dyr som kjeder seg, er ensomme, utrygge eller frustrert på annen måte, kan utvikle atferdsforstyrrelser. Det er du som er ansvarlig for at dyret ditt har det godt. Før du velger å anskaffe et kjæledyr, må du sette deg grundig inn i dyreartens behov. Du bør kjøpe eller låne en bok om dyrearten og skaffe informasjon fra dyrebutikken, oppdretteren eller interesseforeningen. Du kan også finne mye informasjon på internett.

Å verne dyret mot sykdom, skade og smerte

Du må gjøre det du kan for å hindre at dyret ditt blir sykt, skadet eller sprer sykdom til andre dyr eller mennesker. Hvis dyret likevel blir sykt eller skadet, har du ansvaret for å begrense lidelsen. Du må blant annet vurdere om dyret bør tas med til veterinær. Mange sykdommer og skader kan behandles med legemidler og inngrep. Noen ganger er det likevel bedre å avlive et lidende dyr enn å utsette det for langvarig, smertefull behandling. Dette kan veterinæren hjelpe deg å vurdere. Kjæledyr skal avlives av veterinær eller andre personer som vet hvordan dette skal gjøres.

Andre ting å tenke over:

16-årsgrense

Ikke alle dyr egner seg for barnefamilier. Barn må lære at dyr skal behandles forsiktig, og at dyr ikke er leketøy. Barn under 16 år har ikke lov til å ha ansvar for dyr alene. Dette gjelder også for dyrepass i ferier. Selv om barn får «egne» kjæledyr, er det uansett de voksne som har ansvaret for dyrets velferd.

Godt naboskap

Kjæledyr kan sjenere naboene. Du bør tenke over om dyret passer inn der du bor.

Forebygg uønsket formering

Kjæledyr bør ikke formere seg uten at dette er planlagt. Mange arter formerer seg raskt hvis du ikke passer på å skille kjønnsmodne hanndyr og hunndyr. Å drive oppdrett på dyr krever mye tid og kunnskap. Ukritisk avl kan føre til genetiske defekter, som igjen fører til lidelser for dyra. Hvis du velger at dyrene dine skal få unger, er det ditt ansvar å sørge for at de får gode hjem.

Dyrevelferdsloven sier mer om hvordan dyr skal behandles. Du finner loven og mer informasjon på www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold

Hilsen Mattilsynet

Undulatens biologi og atferd

Undulatene er små, langhalede papegøyer, opprinnelige grønne parakitter fra Australia. Her lever de i store flokker og de hekker gjerne i kolonier. Halvmodne gressfrø er den viktigste matkilden, men de spiser også andre typer fôr. Flokkene beveger seg daglig over store områder på jakt etter føde og vann. Hunnene ruger i hule trær, og blir igjen i redene mens hannene er ute og samler mat.

Oppdrett og hold av undulater som tamfugl ble først populært i England på 1840-tallet. Undulaten finnes nå i en rekke varianter når det gjelder farger, vinge- og kroppstegninger, og den er Norges mest populære selskapsfugl. Den vanlige undulaten, som selges i dyrebutikker, er mest kjent. Det finnes også en større utstillingsvariant av undulat, ofte kalt engelsk undulat.

Hva du bør tenke over - før du skaffer deg undulat

Undulaten er svært sosial av natur og bør holdes i par eller i flokk. Dersom du allerede har en enslig undulat som er mye alene, eller ikke særlig tam, er det best for den å få selskap av en annen undulat. En av hvert kjønn eller to hanner pleier å gå bra sammen. Mange ønsker å temme én fugl før de skaffer den en partner. Dette kan være en fin måte å få et tillitsfullt fuglepar på, men ikke vent for lenge med å anskaffe fugl nummer to. Det kan være en stor overgang å få en partner for en fugl som har levd lenge alene. Spesielt gjelder dette hannundulatene, siden hunnene pleier å være den dominerende i et par. Hunnfugler kan legge egg selv om de ikke har en partner, men for å produsere unger må befruktete egg ruges i 18 dager. Foreldredyrene har spesielle krav til ernæring og miljø, også før egglegging, så du må ha god kunnskap om emnet hvis du planlegger hekking.

Du må ha mye tid til fuglene og la dem få være sammen med familien, der ting skjer. Hvis undulatene er alene i lange perioder på dagen, er det lurt å sette på radio som selskap. Stillhet er unaturlig for fugler som fra naturens side lever i støyende flokker. To eller noen få undulater er vanligvis greie husdyr som ikke sjenerer nabolaget. De er velegnet også i blokkbebyggelse. Du må likevel regne med at undulatene kan lage høye lyder, spesielt gjelder dette hannene.

Å la barn får nærkontakt med en levende fugl kan være en fin opplevelse å ta med seg, men husk at undulater ikke tåler hardhendt behandling. Små barn eller husdyr kan lett forårsake ulykker for fugler. Barn har ofte urealistiske forventninger til hvor fort undulaten skal bli tillitsfull, og de har sjelden tålmodigheten og de rolige bevegelsene som skal til for å temme en fugl. De voksne må derfor være innstilt på å ta hovedansvaret for håndtering og temming av undulatene. Fuglehold medfører en del støv og søl. Tomme frøskaller og løse dun fyker lett ut av buret og fjærene lager fint støv. Dersom dette er et problem, bør du ikke bli fugleier. Undulater i fangenskap kan bli 10-12 år gamle. Det finnes også eksempler på undulater som har blitt langt eldre enn dette. Du må altså være forberedt på å stelle fuglene daglig i mange år.

Leveringsalder

En undulatunge bør ikke tas fra foreldrene før den kan spise selv, vanligvis fra seks ukers alder. Unge fugler er lettere å temme enn voksne, men de krever også ekstra oppfølging for å vokse og utvikle seg slik de skal. Hannen har vanligvis en metallblå vokshud over nebbet, mens hunnens er mer kittfarget eller brunlig, og ofte litt fortykket.

Undulatene i ferien

Du er ansvarlig for at undulatene dine får forsvarlig stell, også når du er bortreist. Før du anskaffer deg undulater, bør du derfor snakke med venner og familie om hjelp til å passe fuglene i feriene. Du må informere den som skal passe fuglene om rutiner for fôring, renhold og lufteperioder. Du bør også informere om hvilken veterinær du bruker.

Undulatene kan være med i bilen på hytte- og campingturer, men de fleste undulater vil nok foretrekke å slippe transport med løfting av bur, skiftende temperaturer og mangel på ro. Undulatene må ikke settes igjen i en varm bil og de tåler ikke trekk fra bilvinduer. Et mindre transportbur beregnet for fugler kan være fornuftig under transporten. Fuglene trenger imidlertid et stort bur som skjermer fuglene mot barn, hunder, katter og rovfugler på feriemålet. Bygging av voliére på hytta kan være en god løsning.

Vær oppmerksom på at det finnes regelverk som må følges før du kan ta fugler inn til Norge eller andre land. Hvis du planlegger å ta med deg fuglen din på ferie til utlandet må du sette deg inn i hvilke regler som gjelder i god tid før avreise. Mer informasjon finner du på www.mattilsynet.no.

Krav til miljø og nødvendig utstyr

Voliére eller bur

Det er viktig å legge mye omtanke i å sikre fuglene god plass. Et voliére, som er et ekstra stort bur med flygemuligheter, anbefales. Voliéret kan bygges innendørs, gjerne med en egen uteavdeling til sommerbruk. Her finner du mange tips i bøker eller på internett. En dyrebutikk kan også hjelpe deg med å bestille ferdige voliére-elementer eller fuglenetting, dersom du velger å bygge voliéret selv.

Hvis du velger å bruke bur, bør du velge et størst mulig bur. Undulatene må ha mulighet til å fly mellom sittepinnene. Små, runde bur er ikke egnet for undulater.

Undulater som bor i bur har behov for å komme ut og fly, helst hver dag. Du bør alltid være til stede og ha kontroll over situasjonen. Vanlige farer er åpne vinduer, husdyr, giftige planter, biting på ledninger, åpne flammer, varme plater, fulle oppvaskkummer og ubetenksomme småbarn. Fugler kan også falle ned bak tunge skap eller krype inn i de underligste smutthull. Hvis du ikke kan slippe fuglene ut i rommet for å fly, må voliéret være så stort at fuglene får tilfredsstilt flygebehovet inne i det.

Undulatene trenger godt lys, men pass på at de ikke blir overopphetet av direkte sol eller andre varmekilder. Dersom fuglene ikke har god tilgang på dagslys, er det lurt å anskaffe lysrør eller lyspærer med UV-lys spesielt beregnet på fugler. Trekk fra åpne vinduer og dører er skadelig for fugler. Undulatene bør heller ikke plasseres rett ved fjernsynsapparatet, i kjøkkenet med stekeos og damp eller utsettes for passiv røyking.

På varme, vindfrie sommerdager kan undulatene godt flyttes utendørs, for eksempel på terrassen. Fuglene må alltid ha mulighet til selv å søke skygge, så du kan gjerne feste et håndkle eller lignende over deler av voliéret eller buret. Du må også sikre voliéret eller buret mot katter, hunder og ikke minst rovfugler, som for eksempel skjærer.

Undulatene trenger sittepinner, helst av naturgreiner fra frukttrær eller liknende. Varierende tykkelse på sittepinnene forebygger trykkskader under føtter og tær. Pinner av naturgrener gir også undulatene mulighet til å gnage på bark og knopper. Dette liker de godt, og det gir også nebbet naturlig slitasje. Sittepinner med sandpapir kan skade føttene og bør ikke brukes.

Som bunnmateriale i voliére og bur er det mest hygienisk å bruke papir, for eksempel tørkepapir eller ubleket matpapir. Du kan også kjøpe en egen type sand i dyrebutikken og strø oppå papiret.

Mange undulater liker å leke i vann. I voliérer kan du sette inn et tungt, lavt kar med badevann. Har du mindre plass, kan et fuglebadekar henges opp i innredningen. Det bør ikke være dypere enn at fuglene kan stå på bunnen. Å dusje undulatene med lunkent vann fra en sprayflaske er også et alternativ, dersom undulatene liker det.

Leker

Undulater er nysgjerrige og lekne. De trenger noe å aktivisere seg med og har ofte glede av leker, som for eksempel bjeller og husker. Selv om speil og kunstige plastikkundulater er veldig populære hos enslige fugler, kan ikke dette erstatte en levende fuglevenn. Speil kan også gjøre at undulaten ikke så lett vil ta kontakt med deg fordi den opplever speilet som en kamerat. Da er det bedre for fuglen å ha selskap av en annen fugl og å

være tam, slik at den har glede av selskap med deg også.

Rengjøring

Nødvendig renhold av voliéret avhenger av fugletetthet, størrelse og bunnforhold, men to ganger i uka er stort sett nødvendig. Det kan være lurt å fjerne avføring daglig under de stedene undulatene vagler seg om natten. Fôrkopper med bløtt fôr og vannbeholdere må tømmes og vaskes daglig.

Fôring

Feil ernæring er den vanligste grunnen til at tamme fugler blir syke. Ofte er kosten for fet eller lite variert. Du bør derfor sette deg inn i hva undulater trenger for å holde seg friske. En god frøblanding beregnet på undulater bør utgjøre hovedfôret. I tillegg bør fuglene få tilskudd av kraftfôr, mineraler og vitaminer. En kalkblokk med jod og evt. andre mineraltilsetninger er også nødvendig. Det finnes en rekke gode produkter på markedet, spør i dyrebutikken.

Som tilleggsfôr bør undulatene få smakebiter av brød, hardkokt egg, frukt og rå grønnsaker. Revet gulrot er ofte populært. I sommerhalvåret er friske urter, løvetannblader, vanngress og små bunter av gresstrå med frø fint tilskudd. Pass på at grønnfôr som plukkes ute ikke er forurenset av sprøytemidler, veistøv eller lignende.

Undulatene bør få tilgang på en spesiell sand med knuste småskjell som fås kjøpt i dyrebutikken. Denne sanden hjelper fordøyelsen og er en fin kalkkilde. Hvis du bruker en egen matkopp til dette, unngår du at sanden blir tilgriset av avføring.

"Fuglegodterier" selges i mange varianter, men bør brukes med måte. Dette gjelder spesielt de fetende typene. Avokado er giftig for fugler og kål kan gi mageproblemer. Svært salte eller søte ting som cola, potetgull, salt mat eller lignende er også skadelig kost for fugler.

Dersom du har unge fugler i hus som nettopp har lært å spise selv, må du sørge for at vann og mat er lett å finne. I tillegg bør du legge frø løst i bunnen av buret, bruke hirsekolber og ekstra eggefôr/kraftfôr .

Undulater må alltid ha tilgang på friskt vann, helst via en "vannkolbe" eller drikkeflaske som gjøres ren daglig.

Håndtering og temming

Undulater er sosiale fugler, og krever mye kontakt med sin eier. Tamme undulater liker godt å sitte på fingeren nær ansiktet ditt, mens de prater eller blir pratet med. Ofte vil fuglen gulpe opp og tilby halvfordøyde frø og «bokse» med nebbet. Fugler flest liker ekstra godt å bli klødd på hodet. De løfter hodefjærene for å vise at de liker å bli klødd.

Ved temming av undulater må du ha rolige bevegelser, bruke god tid og være tålmodig. Ha hånden din inni buret mens du prater med fuglen, men ikke forfølg den rundt i buret. Når fuglen har vent seg til dette kan du trykke en finger rolig mot brystet dens. Da vil den nesten automatisk klatre opp på fingeren din. Prat med den, tilby godbiter og klø den på hodet inni buret. Først når den er vant til å gå på hånden din kan du ta den med ut i større rom.

Undulater har skjør beinbygning og tåler ikke hardhendt håndtering. Du bør unngå å jage, fange og holde undulatene, men heller bruke

tid på å gjøre dem så tamme at de selv ønsker å være i nærheten. I sjeldne tilfeller kan det likevel være nødvendig å fange inn og holde fast en undulat, for eksempel for å undersøke en skade. Da kan du forsøke å holde fuglen i én hånd, i et forsiktig, men fast grep. For å unngå å bli bitt kan du holde undulatens hode fast mellom to fingre. Hold aldri hardt rundt en fugl og ta aldri tak i undulatens vinger eller føtter, det kan skade fuglen alvorlig. Dersom det er vanskelig å fange inn fuglen, kan du kaste et lett håndkle over den. Da vil den bli liggende stille og du kan holde løfte den forsiktig ved å holde rundt den mens den har håndkleet rundt seg.

Mange undulater kan lære seg å snakke, men hannene er vanligvis flinkest til dette. Å lære undulaten å snakke krever mye tid og tålmodighet. De fleste begynner med å gjenta fuglens navn. Snakk høyt og tydelig, ellers får du bare utydelig mumling tilbake. Det tar ofte tid å lære fuglen det første ordet, mens de neste ordene går lettere.

Forebyggende helsestell

Undulater bruker mye tid på å stelle fjærdrakten og holder den vanligvis i orden selv. Nye fjær vokser ut som pigger med et hylster ytterst, som fuglene fjerner. De har fra naturens side «myteperioder» hvor de skifter fjærdrakt et par ganger i året. I denne tiden er det ekstra viktig med vitamin- og mineraltilskudd.

En frisk undulat som får riktig ernæring og lever et aktivt liv, vil vanligvis ikke ha problemer med at nebb og klør blir for lange. Hvis fuglen har en skjevhet i nebb eller tær, kan dette likevel gjøre at nebb eller klør ikke

slites normalt. Fugler med lange klør kan oppleve ubehag og henge fast i ting, så lange klør må klippes. Ta et forsiktig, men fast grep om fuglen og bruk en negleklipper på ytterste del av kloen. Du bør sørge for god belysning, slik at du unngår å klippe blodårene inni klørne. Søk råd hos veterinæren eller dyrebutikken hvis du føler deg usikker.

Øyne og ører (sistnevnte under kinnfjærne) trenger ingen oppmerksomhet, med mindre det oppstår skader, betennelser eller lignende. I slike tilfeller må du søke veterinærhjelp.

Helse og sykdom

Det viktigste du som dyreeier kan gjøre for fuglenes helse, er å forebygge sykdom og skade med riktig ernæring og omtanke for å unngå fysiske ulykker. En frisk fugl har klare øyne og tett, ren fjærdrakt. Bein og nebb er rene og tørre. Den har flere aktive perioder hver dag hvor den flyr og klatrer, er livlig og pratsom. Når den hviler trekker den ofte ett bein opp under vingen, og den våkner den straks den blir forstyrret.

De fleste sykdommer kommer snikende og fuglen vil fra naturens side forsøke å skjule at den er syk. Bruk derfor tid på å observere fuglene dine, slik at du raskt oppdager hvis noe ikke er som det skal være. Hvis fuglen viser noen av sykdomstegnene under, bør du søke veterinærhjelp med én gang, istedenfor å vente og se:

- Nedsatt appetitt. Fuglen sitter ved maten uten å spise.
- Fuglen sitter med oppblåst fjærdrakt, selv når den ikke sover.
- Kniping med øynene. Fuglen sitter med halvlukkende øyne.
- Fuglen sover mer enn vanlig, gjerne hvilende på begge ben.
- Endringer i vekt. Fuglen blir raskt tynnere slik at brystbeinet kjennes eller den endrer kroppsfasong på annen måte.
- Endringer i avføringen, løs mage
- Slim rundt nebbet eller slimete oppkast
- Tung pust, vipping med stjerten
- Kramper

Noen vanlige sykdommer og lidelser hos undulater:

Fysiske skader på kroppen, hjernerystelser, brukne vinger og bein er ofte lett å oppdage. En øm, forstuet fot vil vanligvis leges på noen få dager ved at fuglen selv ikke belaster den og holder den i ro. Mindre sår kan du rense selv med et mildt sårrensemiddel. Bruddskader og store sår krever veterinærhjelp.

Leggenød: For en hunnfugl kan løs mage være tegn på at hun snart skal legge egg. Har hun i tillegg fyldig buk og får plutselig dårlig almenntilstand og vansker med å fly, kan dette skyldes at egget ikke kommer ut på normalt vis. Ved å undersøke fuglen forsiktig vil du kunne kjenne egget inni den oppsvulmede buken. Varme, ro og noen dråper kroppsvarm olje i kloakkåpningen kan hjelpe. Dersom egget ikke kommer ut, og tilstanden forverres, må du søke hjelp raskt, hos fugleveterinær eller erfarne oppdrettere.

Infeksjoner: De finnes flere typer smittsomme mikroorganismer som kan gi undulater infeksjoner i luftveiene eller mage/tarmsystemet. Vær derfor oppmerksom på sykdomstegn og kontakt veterinær for oppfølging.

Førstehjelp for fugler er ro og ekstra varme, helst 28-30 grader. Du kan for eksempel sette fuglen på badet eller et annet avgrenset sted som er mulig å varme opp. En syk fugl dør fort hvis den ikke får i seg tilstrekkelig næring. Derfor må du forsøke å få den til å spise ved å vekke den litt og tilby sukkervann, hirsekolber eller annet favorittfôr.

Smittefare: Enkelte sykdommer kan smitte mellom fugl og mennesker. Du bør ikke ha for intim kontakt med en fugl som viser sykdomstegn eller hvis du selv er forkjølet. Hvis noen i husstanden får kraftige luftveisinfeksjoner, bør legen få vite om at det er fugl i huset, slik at pasienten kan sjekkes for såkalt papegøyesyke (aviær klamydiose).

Mattilsynet forvalter lov om dyrevelferd. Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. Våre veiledninger om hold av kjæledyr er utviklet i samarbeid med interesse- og dyrevernorganisasjoner.

Varslingsplikt

Enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet.

(Fra Lov om dyrevelferd, § 5.)

Du kan varsle Mattilsynet om dyr som lider via våre nettsider:

http://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/varsle_oss/

Les mer om dyr og dyrevelferd her:

http://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/

Du kan også kontakte Mattilsynet

på telefon 22 40 00 00.

